

DOI: 10.53425/madergisi.1173211

Araştırma Makalesi-Research Article

TÜRKİYE'DE KANONİK ROMAN: "YABAN" VE "BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE" İSİMLİ ESERLERDE KÖYLÜ SORUNU

Tolgahan CEYLAN*

ÖZ: Bu makale kanonik romanda köylü temasına odaklanmakta olup Türkiye bağlamında bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Makale bu minvalde Kemalist/Ulusalcı kanonik roman ile Marksist kanonik roman anlatılarını "Yaban" ve "Bereketli Topraklar Üzerinde" eserleri aracılığıyla incelemektedir. Her iki eser de yayımlandıkları tarihler itibarıyla Türk siyasal hayatındaki önemli dönemlerin ürünleridirler. "Yaban" (1932), cumhuriyetin ideolojik muhtevasının şekillendiği yılların ürünüyken "Bereketli Topraklar Üzerinde" (1954), çok partili hayata geçişin kültürel alanda da bir çeşitlenmeyi beraberinde getirdiği yılların ürünüdür. Bu eserler, yayımlandıkları dönemler ve sundukları anlatılar dikkate alındığında, Türkiye bağlamında edebiyat-siyaset ilişkisinin roman türündeki özgün örneklerini teşkil ederler. Bu nedenle ilgili eserlerden "Yaban", Kemalist/Ulusalcı roman kanonunu temsilen seçilmiştir. Öte yandan "Bereketli Topraklar Üzerinde" isimli roman ise Marksist roman kanonuna örnek olarak seçilmiştir. Köylü temasının işlendiği bu iki romanda, Türk köylüsü üzerine iki farklı ideolojik görüşün bakışı yansıtılmaktadır. Bu bakış açılarından birisinde ulusal bilincin geliştirilmesi gerekliliğine dikkat çekilirken diğesinde sınıf bilincinin yokluğu üzerinden bir anlatı sunulmaktadır. Çalışma nihai olarak her iki anlatıda da köylünün dönüştürülmesi gereken bir özne olarak konumlandırıldığına dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

---

* Araştırma Görevlisi, Amasya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, tolgahan.ceylan@amasya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7555-1208.

Geliş Tarihi-Received Date: 09.09.2022
Kabul Tarihi-Accepted Date: 11.10.2022

Anahtar Kelimeler: Marksist Roman, Kemalist/Ulusalcı Roman, Köylü Üzerine Görüşler, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Orhan Kemal.

CANONIC NOVEL IN TURKEY: THE PEASANT PROBLEM IN THE TITLED WORKS ON “YABAN” AND “BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE”

ABSTRACT: This article focuses on the peasant theme in the canon of the novel. It aims to evaluate it in the context of Turkey. In this way, the article examines the Kemalist/Nationalist canon of the novel and the Marxist canon of the novel through the works “Yaban” and “Bereketli Topraklar Üzerinde”. Both works are the products of important periods in Turkish political life as of their publication dates. While “Yaban” (1932) was the product of the years when the ideological content of the republic was shaped, “Bereketli Topraklar Üzerinde” (1954) was the product of the years when the transition to multi-party life brought about diversification in the cultural field. Considering the periods in which they were published and the narratives they presented, these works constitute original examples of the literature-politics relationship in the Turkish context. For this reason, one of the related works, “Yaban” was chosen to represent the Kemalist/Nationalist canon of the novel. On the other hand, the novel named “Bereketli Topraklar Üzerinde” was chosen as an example of the Marxist canon of the novel. In these two novels, in which the peasant theme is handled, two different ideological views on the Turkish peasant are reflected. While one of these perspectives drawn attention to the need to develop national consciousness, the other presented a narrative through the absence of class consciousness. The study ultimately aims to draw attention to the fact that the villager is positioned as a subject that needs to be transformed in both narratives.

Keywords: Marxist Novel, Kemalist/Nationalist Novel, Perspectives on the Peasant, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Orhan Kemal.

GİRİŞ: KANONİK ROMANIN TÜRKİYE BAĞLAMI

"Roman Tanrı'nın terk ettiği
bir dünyanın epiğidir."
-Georg Lukács (2003:94)-

Osmanlı-Türkiye siyasi tecrübesinde edebî türlerin ideolojik saikler için kullanılması ilk defa Cumhuriyet Dönemi'nde ortaya çıkmış değildir. Karpat'ın (1960) dikkat çektiği üzere Türk Edebiyatı ülkenin modernizasyonu ve Batılılaşmasıyla yakından ilişkilidir (29). Bu minvalde Türk Edebiyatı, ülkenin Batılılaşmasına ve modernleşmesine öncülük eden kültürel ve siyasi bir araç olarak karşımıza çıkar. 19. yüzyıldan beri deneyimlenen modernizasyon sürecinde Namık Kemal, Ziya Paşa, Abdülhak Hamit gibi isimler eserleriyle bu sürece katkı sağlamışlardır. Türk milliyetçiliğinin öncü fikir adamlarından Ziya Gökalp, milliyetçiliği yaymak ve toplumu modernleştirmek amacıyla edebiyatı araçsallaştırmış ve şiir türünde eserler vermiştir. Özellikle şiir alanında Tefik Fikret, Mehmet Akif ve Mehmet Emin gibi şairler farklılaşan fikirleriyle birlikte modernizasyon sürecine katkıda bulunmuşlardır. Siyasi konular edebiyatın başlıca ilham kaynağını oluşturmuş ve bu durum 1940'lı yılların ortalarında sosyal konuların daha fazla ilgi odağı haline gelmesine kadar sürmüştür.

Edebiyatın siyaseti konu edinmesi özellikle ulusal aidiyetin sağlanabilmesi için gerekli görülmüştür. 1648 Vestfalya Antlaşması'ndan sonra giderek yaygınlaşan modern ulus devlet formu, merkezî yönetimiyle belirli bir toprak parçası üzerinde örgütlenmiş ve böylece diğer topluluklardan ayrılmış siyasi bir birime karşılık gelir. Kendi sınırları içerisindeki topraklarda yönetim ve denetimi sağlamayı amaç edinen ulus devlet, bu amacını gerçekleştirebilmek için üyelerinin aidiyetine ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacını vatandaşlık ve milliyet bağlarıyla karşılamaya çalışmıştır. Fransız Devrimi sonrasında da halkın bir kimlikle özdeşleştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Heywood, 2014: 347-349; Özkazanç, 2020: 151-152).

Türkiye'nin uluslaşma süreci de bu bağlamda anlaşılabilir. 28 Ocak 1920 tarihli Misâk-ı Millî, yeni ulusal devletin kuruluş sinyallerini vermektedir (Berkes, 2019: 480). Bu minvalde söz konusu olan

ulusal bir Türk devletinin kuruluşudur. Anderson'un (2017) "...Ulus hayal edilmiş bir siyasal topluluktur." (20) şeklindeki tabirinde izlenebileceği üzere ulus, egemen ve belirli bir cemaat olarak hayal edilmiş topluluğa karşılık gelmektedir. Bu nedenle hiçbir ulus kendini bütün insanlıkla özdeşleştirerek hayal edemez. Ayrıca uluslar birbirinden gerçeklik ya da sahtelik üzerinden değil ve fakat hayal edilmişlerindeki muhtelif farklılıklar üzerinden ayrıştırılırlar (Anderson, 2017: 21-22). Türkiye tecrübesinde bu durum Kemalist ulus inşa sürecinin politikalarında aşikâr hale gelir. Buna göre Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş uygarlıklar seviyesine çıkarmak yönündeki amacı, bir dizi reformun yapılmasını gerektirmiştir. Yeni merkezî otorite tarafından icra edilen bu reformlar, ulusun inşasını, Türk devletinin ve toplumunun sekülerleşmesini, siyasal katılımın sağlanmasını ve ülkenin sosyo-ekonomik yapısının değiştirilmesini amaçlamaktadır. Bu bakımdan Kemalist reformlar Türk ulusunun kaderi açısından bir kırılma noktasını oluştururlar. Buna göre Türk ulusu, yabancıların kontrolünden kurtarılacağı gibi dinî kontrol mekanizmalarında ve teokratik bağlarından da kurtarılacaktır. Kemalist ideolojinin somutlaştığı bu reformlar Türk modernist elitlerince icra edilecektir. Bu yapılırken bilimi merkeze alan ve sadece belirli sınıflara değil ulusal sınırlar içerisindeki halkın bütününe ulaşmayı amaçlayan kamusal bir eğitim öngörülmektedir. Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik, devletçilik ve inkılâpçılık gibi Kemalist ideolojinin temel ilkeleri, ulusal birlikteliğin kaynağı olarak görülmektedir. Bu nedenle ilgili ilkelerden halkçılık, Marksist teorideki anlamından uzaktır. Kemalist halkçılık ilkesinin bir sınıfı değil ancak ulusal sınırlar içindeki insanların bütününe kapsamayı amaçladığı söylenebilir. Çünkü Kemalist halkçılık, Marksist terminolojinin sınıf çatışması ve sınıfsal farklılıklar gibi kavramlarını reddetmekle birlikte herhangi bir grubun, ailenin, sınıfın ya da organizasyonun öncelikli hale gelmesini de açıkça reddeder. Bu anlamda halkçılık, ulusal güvenlik ve kalkınmayı amaçlayan bu nedenle de ulusal birlikteliğe ve çalışmaya dayanan sosyal bir sistemi öngermektedir (Kili, 1980: 384-389).

Türkiye özelinde edebiyat eserleri siyasal ve sosyal konuları sıklıkla ele almışlardır (Karpap, 2019a). Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kendi muhayyel cemaatini oluşturma sürecini deneyimleyen Türkiye'de, edebî bir tür olarak roman özel bir konuma sahip olmuştur. Bu dönemde roman, Althusser'in (2000) düşüncelerine paralel şekilde resmî ideolojinin/devletin kültürel ideolojik aygıtlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (45). Cumhuriyet Dönemi'nin ilerleyen yıllarında resmî ideolojiden bağımsız farklı ideolojik çevreler de roman türünü ideolojik saiklerini topluma ulaştırma amacıyla kullanmışlardır. Farklı ideolojik kesimlerin belirlemesiyle kültür alanı tam da hegemonya kavramının (Heywood, 2014: 265) anlattığı şekilde mücadele ilişkilerinin deneyimlendiği bir alana dönüşmüştür.

Bu noktada edebî bir tür olan romanın herhangi bir ideolojinin ya da dünya görüşünün topluma ulaştırılması için araçsallaştırılması durumu söz konusudur. Roman türünün ideolojiyle ya da dünya görüşüyle ilişkisini açık eden bu durum, literatürde roman kanonu olarak bilinmektedir. Kanonik romanın belirli bir görüşün hikâye anlatısı olduğunu belirten Selçuk Çıkl'a'ya (2007) göre bu roman türü iki başlıkta ele alınabilir (49-50). İlki, belirli bir kesimle özdeşleşmeksizin halktan her kesimin katkısıyla oluşabilecek olan kanon türüdür. Bunun aksine diğeri herhangi bir ideoloji, devlet, siyasi parti vb. tarafından kurgulanan kanon türüdür. İkinci tür roman kanonundan hareket eden Çıkl'a'ya (2007) göre Türkiye'de kanonik roman şu dört ideolojik kesimle ilişkilendirilebilir; Ülkücü/Milliyetçi/Turancı kesim, Marksist kesim, İslamcı kesim ve son olarak Kemalist/Ulusalcı kesim (50).

Çalışmada Çıkl'a'nın ikinci tür kanon niteliğine ve Türkiye özelindeki sınıflandırmasına bağlı kalınmış ancak makalenin kapsamı bakımından bütün kesimlerce üretilen metinler ele alınmamıştır. Bunun yerine iki farklı ideolojik grubun ürettiği metinlerden temsil edici örnekler seçilmeye çalışılmıştır. Bunlardan ilki Kemalist/Ulusalcı kanonik romanı temsil eden ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından 1932 yılında yayımlanan "Yaban"dır (1990). Bu romanda Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) sonrası Anadolu köy-

lüsünün durumu Kemalist ideolojiyle ilişkili şekilde ele alınmaktadır. Kadro dergisinin önde gelen isimlerinden olan Yakup Kadri, bu dergi etrafında toplanan Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, İsmail Hüsrev Tökin ve Burhan Asaf Belge'den ideolojik olarak farklı bir gelenekten gelmektedir. Buna göre bu isimler arasında Marksist gelenekten gelmeyen tek isim olan Yakup Kadri, ideolojik olarak Atatürk ve İsmet İnönü'ye yakındır (Nas, 2008). Bu nedenle Yakup Kadri'nin romanı, Kemalist/Ulusalcı ideolojinin ulus inşası sürecinde köylüye bakışını yansıtmaya açısından temsil edici eser olarak seçilmiştir.

Diğer taraftan Marksist kanonik romanı temsilen Orhan Kemal tarafından 1954 yılında kitap olarak yayımlanan "Bereketli Topraklar Üzerinde" (1980) isimli eser seçilmiştir. Çok partili siyasal hayatın deneyimlendiği yılların bir ürünü olan bu eserin, Orhan Kemal tarafından yazılmasının 1946 yılından beri planlandığı bilinmektedir. Aynı isimle kitap olarak basılmadan önce *Dünya* gazetesinde 1953 yılında tefrika olarak yayımlanmıştır. Bu tarihten önce de farklı gazetelerde başka isimlerle bazı bölümleri tefrika edilmiştir (Öğütçü, 2021). Buradan anlaşılacağı üzere eserin yazılış hikâyesi gerek tefrika olarak yayımlandığı yıllara gerekse kitap olarak basıldığı yıla hatta Orhan Kemal'in kafasında tasarlamaya başladığı 1946 yılına kadar geri götürülebilir. Eser her hâlükârda ilgili dönemde siyasal hayattaki çeşitlenmeyle birlikte kanonik romanda da bir çeşitlenmenin oluştuğunu örneklemektedir. Başka bir deyişle farklı ideolojilerin kanonik romanlarının ortaya çıkması, Türkiye'de dönemin getirmiş olduğu siyasal koşullardan bağımsız değildir. Gerçekten de 1950 yılında serbest ve adil seçimler yapılmış, bu seçimler sonucunda siyasal iktidar el değiştirmiş ve ülkede demokratikleşmenin önü açılmıştır (Lewis, 2018: 405).

Bu kısa çerçeveden hareketle çalışmamızda öncelikle Ulusalcı/Kemalist kanonik roman üzerinde durulacaktır. Burada Türk devrimine ideolojik yön çizmek amacıyla olan Kadro hareketi içerisinde Kemalist/Ulusal ideolojinin temsilcisi olarak ön plana çıkan Yakup Kadri'nin "Yaban" romanı ele alınacaktır. Bu roman köylü sorunu özelinde incelenecek ve bu sayede ulusalcı ideolojinin köy-

lüye bakış açısı ortaya konmaya çalışılacaktır. Çalışmanın devamında çok partili hayata geçmenin ve iktidarın el değiştirmesinin deneyimlendiği Türkiye'de görece bir özgürlük dönemi yaşandığı vurgulanacaktır. Bu ortamda yazılmış olan ve dikkat çekici şekilde Marksist vurgular taşıyan bir eser olması itibariyle "Bereketli Topraklar Üzerinde" romanı üzerinde durularak özellikle köylü temasının izleri sürülecektir. Sonuç olarak Türkiye'de köylü sorununun iki farklı kanonik anlatıya konu olduğu gösterilerek karşılaştırmalı bir değerlendirmeye gidilecektir.

1. "YABAN" İSİMLİ ESERDE KÖYLÜ SORUNU

Bir bakıma ulus inşa sürecinin entelektüel yükünü omuzlanan Kadrocular, 1932 ile 1935 yılları arasında toplam 36 sayı olmak üzere *Kadro* dergisini okuyucuyla buluşturmışlardır. Bu entelektüel çevre, Yakup Kadri Karaosmanoğlu dışında, genel olarak Marksist gelenekten gelen yazarlardan oluşmaktadır. Ancak bu yazarlar Marksist ideolojik geçmişlerinden özellikle 1925 ve 1927 yıllarındaki komünist tutuklamalarından sonra giderek uzaklaşmışlardır. Bundan sonra Kemalist/Ulusalcı ideolojiye yakınlaşmışlar hatta bu ideolojinin öncülüğünü yapmışlardır (Demirci, 2006; Nas, 2008). Benzer şekilde Kemal Karpat (1960) Kadrocuların 1932-1934 yılları arasında hükümetin reformlarını meşrulaştırmaya çabalayan ilk sistematik girişim olduğuna dikkat çekmektedir (36). Sunar'ın (2004) da işaret ettiği üzere bu ekip, ulus inşası sürecinde muhayyel cemaatin muhtevasını oluşturmak görevini üstlenmiştir (513). Ona göre Kadrocular, Anderson'un muhayyel cemaat oluşturmakta işaret ettiği elitlerin cumhuriyet tecrübesindeki temsilcileridir.

Cumhuriyet Dönemi romanının taşraya bakışının aynı zamanda Cumhuriyetin ideolojisi ve ilkeleriyle paralel olduğunu vurgulayan Narlı (2013), bu ideolojinin taşra algısını iki başlıkta değerlendirir. Bunlardan ilkinde göre taşra önceki yönetimlerin ilgilenmediği bir mekândır. Bu anlayışa binaen roman yazarı taşrayı aydınlatılması gereken bir mekân olarak tasvir eder; ancak taşraya gidip taşralı insanla karşılaşınca onların aydınlatılmasının zorluklarını fark ederek özel karakterler üzerinden eserinde bu duruma da dikkat çeker. İkinci olarak ise taşra, Millî Mücadele'yi desteklemiş olan

insanların mekânıdır. Buna göre taşralılık, bağımsızlığına ve liderine düşkün olmayı bir değer olarak kabul eden insanları nitelendirmektedir. Taşra her hâlükârda ulaşılması gereken mekândır. Bu noktada eserlerde ulusalcı ideolojiyi benimsemiş idealist öğretmen karakterine sıklıkla yer verilir. Zira bu karakter sayesinde resmî ideoloji taşraya ulaşabilecek, taşralı aydınlatılabilecektir (291-292).

Öte yandan Kemalizm'in taşrayı aydınlatma misyonu, sadece öğretmen karakterinde karşılık bulmaz. Aydınlatıcı öğretmen karakteriyle aynı idealleri paylaşan bir gazi karakterine "Yaban" romanında rastlarız. Eskiden subaylık yapmış olan Ahmet Celal isimli karakter, işgal altındaki İstanbul'da huzursuzdur. Ayrıca taşralı insanı bilinçlendirmek gibi bir ideali de bulunan bu karakter, İstanbul'u terk ederek taşraya döner. Ancak taşrada pek de beklediğini bulamaz. Narlı'nın (2013) ifadeleriyle;

...Kendine güvenini ve işgal altındaki İstanbul'da huzurunu kaybeden entelektüel, taşraya geçer ve hiç olmazsa geldiği yeri bilinçlendirmek ister. Fakat sonuç hüsrandır: Kaba, pis, çıkarıcı ve zihnen geri olan taşra onu bir "yaban" olarak görür. Cumhuriyet aydını bir taraftan yeni devletin kültürel ve siyasal tabanı olarak gördüğü Anadolu taşrasını aydınlatmaya giderken bir taraftan da onun yoksunluklarının dökümünü yapar âdeta... (292)

Bu anlatı romanda yedek subay olan Ahmet Celal karakterine göndermede bulunur. Eski bir Türk subayı olan Ahmet Celal, Anadolu'yu bilinçlendirilmesi gereken mekân olarak görmektedir. Bu karakter Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgiden sonra Mehmet Ali isimli askerinin davetiyle onun köyüne yerleşmeye karar verir. Zira İstanbul işgal altındadır ve Ahmet Celal kurtuluşu Anadolu'da görmektedir. Ayrıca Anadolu'yu öyle benimsemektedir ki oradaki halkın kendisini 'yaban' olarak adlandıracağı aklına bile gelmez. Dahası Anadolu'yu inzivaya çekilebilecek uygun bir yer olarak görmekte ve ayrıca Mehmet Ali'nin ailesini kendisine aile yapmak arzusundadır (Karaosmanoğlu, 1990). Bu durum, Ahmet Celal'in romandaki şu sözlerinde ortaya çıkar; "Anan, benim anam; kardeşlerin benim kardeşlerim olacak. Bunu iyi bil." (Karaosmanoğlu, 1990: 38) Ne yazık ki Ahmet Celal'in bu beklentisi beyhudedir. Henüz köye gelmeden, eskiden emir eri olan Mehmet Ali dahi değişmeye

başlamış, kendisinden uzaklaşmıştır. Köye ulaştıktan sonra işler hepten tersine dönecektir.

Anadolu'da Mustafa Kemal'in başlattığı hareket güçlenmeye başlar. Ahmet Celal durumu büyük bir umutla karşılar ve köylünün bu hareketi desteklemesine çaba harcar. Nitekim köylünün bu hareketi desteklemeye hiç de niyeti yoktur. Onlar sadece geçimlerini düşünmektedirler. İşte bu noktada Türk aydını, bu Türk ülkesinde garip ve yalnızdır. Ahmet Celal bu yalnızlığı derdinden hissederek (Karaosmanoğlu, 1990: 135-149). Böylece Ahmet Celal, Anadolu'nun beklemediği yüzüyle karşılaşmaya başlar (1990:136);

...Düşmana akıl öğreten müftülerin, düşmana yol gösteren köy ağalarının, her gelen gasıpla bir olup komşusunun malını talan eden kasaba eşrafının, asker kaçağını koynunda saklayan zinacı kadınların, frengiden burnu çökmüş sahte sofuların, cami avlusunda oğlan kovalayan softaların türediği yer burasıdır (Karaosmanoğlu, 1990: 136).

Ahmet Celal'in bu fikirlere ulaşmasında köyde yaşadığı muhtelif olayların etkisi büyüktür. Arada bir köye gelen Şeyh Yusuf ve Süleyman'ın karısı Cennet vb. kişiler onun bu düşüncesinin oluşmasındaki başlıca karakterlerdir. Ahmet Celal bütün bu insanlara Ankara Hükümetinin yapmaya çalıştığı işin doğruluğunu yani Mustafa Kemal hareketinin haklılığını anlatmaya çabalar. Yapılan iş düşmanın Anadolu'dan kovulmasıdır. Ancak köylü oralı değildir. Köyden geçen düşman askerlerine yardım etmekte, onlara güvenmektedir.

Ahmet Celal, bu durumdan Türk aydınına sorumlu tutmaktadır. Türk aydınının köylüyü ihmal etmiş olmasından yakınır. Bu nedenle köylü asıl meseleyi idrak etmekte güçlük çekmektedir. Onlara göre Mustafa Kemal'in başlatmış olduğu hareket, bütün memleketi haraca kesen, vergileri ve aşarı alıp kendileri yiyen "mahpus" insanlardan oluşur (Karaosmanoğlu, 1990: 148). Bu nedenle Yakup Kadri'ye (1990) göre Anadolu insanı, tarihin uzak bir noktasında kalmıştır (148-149). Bu durum en iyi şekilde Avrupa isimli Kraliçe geldiğinde İslam olunacağını oysa Mustafa Kemal'in bundan haberi olmadığını düşünen Emeti Kadın karakterinde temsil edilir. Yakup Kadri'nin aydınlatılması gereken köylü anlayışı bundan başka Ço-

ban Hasan karakterinde açıkça somutlaşır. Örneğin düşman uçakları Türk askerlerinin mevzilerini bombalarken bu uçakları seyreden Çoban Hasan büyük bir keyif almaktadır. Bu uçakların Türk mevzilerini bombaladığını düşünmeden onları zevkle izlemektedir. Bu durumu Salih Ağa daha da ileriye taşıyarak düşman uçaklarının faydası olduğunu, bu uçaklar sayesinde kargaların tarlalara yaklaşmadığını ifade eder (Karaosmanoğlu, 1990: 175-178).

Bu anlatıdan açıkça anlaşılacağı üzere Anadolu köylüsü, savaş karşısında millî bir tavır almaktan uzaktır. Köylüye nazaran Ahmet Celal'e yakınlık duyan Bekir Çavuş dahi zaman zaman savaşın bir zaferle sonuçlanacağından şüphe etmektedir. Ahmet Celal için bu durum çok hazindir; zira ortada zafer olsa dahi bir millet yoktur. Yakup Kadri'nin (1990) ifadeleriyle;

Eğer, bize zafer nasip olsa bile kurtaracağımız şey, yalnız bu ıssız toprakla, bu yalçın tepelerdir. Millet nerede? O henüz ortada yoktur ve onu, bu Bekir Çavuşlar, bu Salih Ağalar, bu Zeynep Kadınlar, bu İsmailler, bu Süleymanlarla yeni baştan yapmak gerekecektir (182).

Yakup Kadri, böylece bir ulusun yokluğuna, bu ulusun inşa edilmesi gerekliliğine dikkat çeker. Bu ulus ona göre yeniden kurulmalıdır. Böylece başta sığınacak bir yuva olarak çıkıp geldiği Anadolu, Ahmet Celal için dönüştürülmesi gereken bir mekân olarak belirir. İdealize edilmiş romantik Anadolu muhayyilesi, yerini böyle bir amaca bırakmıştır. Bununla birlikte Ahmet Celal kendi idealleriyle çelişen işler de yapmaktadır. Örneğin romanın sonlarında (Karaosmanoğlu, 1990: 224-231), köye uğrayan bozgun düşman askerleri halka zulmetmeye başladığında, kendisi köyde daha önce görüp beğendiği Emine ile yakınlaşmıştır.

Sonuç olarak romana göre Anadolu başlarda işgal altındaki tutsak İstanbul'a karşı özgürlüğü ve kurtuluşu vadeden bir mekân olarak kurgulanmıştır. Köylüyle karşılaşıldıktan sonra bu romantik Anadolu tasviri büyüsünü kaybeder; artık fakirliğin, bilinçsizliklerinden dolayı düşmanla iş birliği yapan insanların ve asker kaçaklarının mekânıdır Anadolu. Bu topraklar aynı zamanda aydınlığın ve zaferin üzerine kurulacağı, üzerinde ulusun oluşturulacağı topraklardır. Yakup Kadri bu nedenle Anadolu köylüsünü aydınlatılması gereken insanlar olarak görür. Nihayetinde ulusal bilincin

köylüye benimsetilmesine duyulan ihtiyaç romanda açıkça işlenmektedir.

2. "BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE" İSİMLİ ESERDE KÖYLÜ SORUNU

Terry Eagleton (2009), Marksist bir edebiyat teorisinin parametrelerini şu şekilde ortaya koyar; genel üretim tarzı, edebî üretim tarzı, genel ideoloji, yazarın ideolojisi, estetik ideoloji ve metindir (49). Buna paralel olarak Berna Moran (2002) Marksist eleştirinin edebiyatla ilişkisini şöyle ifade eder; "...Kısacası, sanatın, sanat türlerinin, akımların, üslupların, ekonomik alt yapı ve sınıf çatışmalarıyla ilişkilerini belirterek bunların nedenlerini ortaya koyar." (87). Genel olarak Marksist edebiyat yorumunun ideolojinin muhtevasına uygun şekilde sınıfsal antagonizmaları ön plana çıkardığı söylenebilir.

Bu noktada Çukurova'da geçen "Bereketli Topraklar Üzerinde" isimli roman, kapitalist ekonominin getirdiği sömürü düzenini Türkiye'ye özgün bir şekilde betimlemesiyle (Moran, 2001: 47) dikkat çeker. Ancak ilgili eser literatürde toplum ve siyasetle ilgili teori geliştirmek yerine sosyal gerçekliği işlemek, karakterler üzerinde bu gerçekliği anlatmak ve karakterlerin sosyal gerçeklikle karşılaştıklarındaki özgün davranışlarını göstermekle (Karpat, 2019b: 200-201) irtibatlandırılmıştır. Roman başka bir açıdan da köylü-şehirli çatışmasıyla (Moran, 2001: 47-74) irtibatlandırılmıştır. Bu bakış açıları romana ilişkin özgün yaklaşımlar ortaya koymakla birlikte romandaki Marksist anlatıyı belirgin şekilde ön plana çıkarmamışlardır. Romanda her ne kadar klasik Marksist anlatılardaki gibi bir devrime yönelen işçiler ya da proletarya övgüsü bulunmasa da hemşehrilik ilişkilerinin sınıfsal ilişkilerin gölgesinde kalması, işçilerin ağır çalışma koşulları, Çukurova'daki sömürü düzeni, kapitalizm eleştirisi ve kente göç sonucunda köylünün işçileşme süreci gibi (Kemal, 1980) Marksizme gönderimde bulunan konular işlenir. Ayrıca lümpen proletarya, yabancılaşma ve sömürü düzeni anlatısı gibi Marksist terminolojiye ait kavramların ve temaların izleri romandaki karakterler ve onların yaşadıkları durumlar üzerinden rahatlıkla takip edilebilir (Bilgin, 2017; Moran, 2002: 245; Ünser 2021: 131-134). Bunlardan başka klasik ve Ortodoks Marksizm türlerinin

değil ama neo-Marksist görüşün üzerinde durduğu şekliyle üst-yapının insan kaderi üzerindeki belirleyiciliğinin bulanıklaşması durumu yani insan öznenin üst-yapı belirlenimini bir ölçüde aşabilmesi, kendi kaderini belirlemede etkili olabilmesi durumu (Heywood, 2020: 76-83) bazı karakterler üzerinden işlenir. Romanın bu haliyle Marksist kanonun Türkiye özelindeki özgün bir örneğini teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

Eserin gerek tefrika gerek kitap olarak yayımlandığı tarihlerde Türkiye'nin siyasal koşullarının, roman kanonundaki çeşitlenmeyi kabul edebilir nitelikler taşıdığı söylenebilir. Demokrat Parti (DP), 7 Ocak 1946 tarihinde resmen kurulmasından itibaren Türk siyasal hayatında bir çeşitlenmeyi beraberinde getirmiştir. CHP kanadında İsmet İnönü'nün çok partili hayatı destekleyen bir tavır sergilediği bilinmektedir (Lewis, 2018: 409-411). Gerçekte 12 Temmuz Beyannamesi'yle birlikte Türkiye'de çok partili siyasal hayatın süreklilik kazanmasının yolunun açıldığı söylenilebilir (Çiftçi, 2020). DP üzerine bir değerlendirme yapan Tanıl Bora (2017), 1950 yılıyla başlayan DP iktidarının 1946-1950 arasında CHP'nin otoriter politikalarını eleştiren liberal bir söylemi benimsediğine, 1950'de iktidara gelmesinin ardından ise giderek otoriterleştiğine dikkat çeker (532-533). Bununla birlikte ideolojik açıdan DP'nin ileri gelenlerinin kendilerini Atatürk devrimlerinin tamamlayıcısı olarak gördüklerini Celâl Bayar'ın ve Adnan Menderes'in söylemleri üzerinden temellendirir. Nihayetinde DP'nin ulus devlet inşasının devamını şiar edindiği söylenebilir; ancak böyle olsa bile yaşanan görece özgürlük havası farklı ideolojik görüşlerin görünür olmasını mümkün kılmıştır.

Gerçekten de DP'nin Türk siyasal hayatına etkisiyle özellikle 1946-1957 yılları arasında görece bir özgürlük havası yaşanmıştır. Bu özgürlük havası edebiyat çevrelerini de etkilemiştir. 1940'lı yılların ortalarında itibaren ekonomik kalkınma sürecinin hızlanması, köylü ve alt orta sınıf köklerden gelen yeni entelektüellerin yazın hayatına girmesi gibi modernleşen Türkiye'de ortaya çıkan yeni sosyal durumlar, sosyal değerlerin yeniden yorumlanmasını da beraberinde getirmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Türkiye'de yeni siyasal partilerin ortaya çıkması ve görece

bir özgürlük ortamı oluşmasıyla toplum daha demokratik ve liberal bir ruha kavuşmuştur. Bu dönemde sosyal konular daha fazla tartışılabilmiş, toplumda karşılıklı hoşgörü ve anlayış atmosferi oluşmuştur (Karpaz, 1960: 29-30). Bu yeni sosyal ve siyasal iklime paralel şekilde Marksist kanonik romana örnek gösterilebilecek olan "Bereketli Topraklar Üzerinde" romanı 1954 yılında Orhan Kemal tarafından kitap olarak yayımlanmıştır. Eserin yazıldığı dönem itibariyle İkinci Dünya Savaşı'nın ekonomik ve sosyal etkilerinin devam ettiği yıllara denk gelmesi şaşırtıcı değildir. Çünkü İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'deki tesirleri en çok işçi sınıfı üzerine olmuştur. Bu sınıf, savaşın ekonomik sıkıntılarını diğer sınıflara nazaran daha yoğun şekilde yaşamıştır (Metinsoy, 2006: 69).

Orhan Kemal (1980) eserine zorlu ekonomik koşullar altındaki Türk köylüsünün köyden kente göçünü konu edinerek başlar. Romanın devamında köylü öznenin işçi özneye dönüşmesi süreci, hemşehrilik gibi Türkiye'de rahatlıkla gözlemlenebilecek olan özgün bir aidiyet biçimine bel bağlanması durumu dikkate alınarak anlatılır. Romana daha yakından baktığımızda, Sivas'ın Ç. köyünden Çukurova'ya çalışmaya giden üç arkadaşın yani İflahsızın Yusuf'un, Pehlivan Ali'nin ve Köse Hasan'ın hikâyelerine tanıklık ederiz. Üç arkadaş çıktıkları gurbet yolculuğunda ilk olarak şehir hakkında sohbet ederler. Orhan Kemal, üç arkadaş arasındaki diyalogda şehri tanımak, daha önce şehre gitmiş olmak ya da gitmemiş olmak üzerinden kurulan iktidar ilişkisini vurgular. Bu vurguyu romanın başlarından itibaren okuruz. Örneğin roman karakterlerinden İflahsızın Yusuf, Çukurova'ya doğru tren yolculuğu yaparlarken gaz ocağını ve arabayı bilmeyen ya da şehri hiç tanımayan arkadaşlarına karşı sürekli böbürlenir, onların bu halini küçümser (Kemal, 1980: 6-9). İflahsızın Yusuf'un kendisini arkadaşlarından üstün görmesi ve bu anlamda kendini onlardan ayırması roman boyunca devam eder. Daha önce şehirde bulunmakla bulunmamak üzerinden kurulan hiyerarşik tavır alış romanın ilerleyen sayfalarında form değiştirir. Yeni formda şehirde tutunabilmiş ya da tutunamamış olmak hiyerarşik ilişkilerin kaynağını teşkil eder. Örneğin İflahsızın Yusuf'un arkadaşlarını küçümseyici tavır alışını arkadaşlarının değil ama kendisinin duvar ustası olmayı başarmasında da

görürüz. Ayrıca üç arkadaştan şehirde başarılı olarak köyüne dönebilen de İflahsızın Yusuf'tan başkası değildir. Bu haliyle İflahsızın Yusuf, neo-Marksistlerin üzerinde durduğu şekilde üst-yapının belirlenimine bir ölçüde karşı çıkabilmiş, kısmî de olsa kendi kaderini tayin edebilmiş insan özneyi (Heywood, 2020: 81) akıllara getirir.

Roman karakterlerinden Köse Hasan, şehirdeki sınıfsal antagonistlerin ilk kurbanıdır. Hemşehrilerinin fabrikasında çalışmak ümidiyle şehre gelen üç arkadaş, elin yabancı dururken hemşehrilerinin elbette kendilerini işe alacaklarını ümit ederler. Ancak bu beklentilerine güç bela nail olurlar. Büyük ümit bağladıkları hemşehrileri başlarda onların yüzlerine dahi bakmaz, onlara iş verdikten sonra ise sınıfsal ilişkilerin karakterine uygun şekilde sıradan işçi muamelesi yapar. Fabrikanın çeşitli yerlerinde görevlendirilen üç arkadaştan İflahsızın Yusuf, fabrikanın kirli koza bölümünde çalışır. Pehlivan Ali ise kırma makinesiyle ilgilenmekle görevlendirilir. Her birinin yaptığı işlerin farklı zorlukları olmakla birlikte en zor görev Köse Hasan'a düşmüştür. Köse Hasan, sulu koza bölümünde çalışmaktadır. Fabrikanın nemli bir alanı olan bu bölümdeki koşullar, Adana'nın coğrafi konumundan kaynaklanan -gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkı- zorlukla birleşince oldukça ağır ve sağlıksız bir çalışma ortamı oluşturmaktadır. Bu sağlıksız koşullarda çalışan Köse Hasan çok geçmeden hastalanır. Üç arkadaş birbirlerine şehirde sahip çıkacaklarını henüz şehre doğru yolculuk yaptıkları trende kararlaştırmalarına rağmen işler değişmeye başlamıştır. Köse Hasan'ın hastalıklı durumu arkadaşlarına yük olmaya başlamış ve dahası arkadaşları onu kaderiyle baş başa bırakmayı tercih etmişlerdir. Daha açık bir ifadeyle Köse Hasan arkadaşlarının yardımıyla rahatlıkla iyileşebilecekken arkadaşları onunla yeterince ilgilenmemiş, durumu onun kaderi olarak yorumlayarak ölüme terk etmişleridir.

Orhan Kemal burada açıkça kadercilik eleştirisi yapmakta ve bu eleştiriyi köylü olana has bir tutum olarak görmekte, köylünün sorumluluktan kaçması olarak kurgulamaktadır. Orhan Kemal'in kadercilik anlayışını köylüyle özdeşleştirmesi romanın daha birçok yerinde görülebilir. Taşköprü ırgat pazarında köylünün bekleyişini

tasvir ettiği sahne, Orhan Kemal'in (1980) bu anlayışının yüksek bir örneğini teşkil eder:

...Binlerce kadın, erkek, çoluk, çocuk, genç, yaşlı, paramparça üst başlarıyla pis pis kokarak, Ötegeçe'deki mezarlığa yığılırlar. Kıcı çıplak çocuklar mezar taşlarına inip biner, tevekkül içindeki kadınlar, Taşköprü'nün bu geçesindeki ırgat pazarından iş ve ekmeğin sevinciyle gelecek erkeklerini beklerler.

Kul acımaz bunlara, Allah acımaz. Allah'ın unuttuğu insanlardır bunlar! Peygamberler kitaplar dolusu sabır, tevekkül, kanaat getirmişlerdir bunlara. Hiçbir işe yaramayan, hiçbir işe yaramayacak olan sabır, tevekkül, kanaat! (152-153).

Bu anlatıda dinî olan üzerinden tasvir edilen kadercilik anlayışı, Orhan Kemal'in materyalist Marksist tavrıyla yakından ilişkilidir. Onun bu tavrını şehre çalışmaya gelen üç arkadaştan birisi olan Pehlivan Ali'nin patoz makinesine bacağına kaptırma sahnesinde de açıkça görürüz. Zira işçi özneye dönüşmüş olmasıyla esasında emeğinin ürününe yabancılaşmış olan Pehlivan Ali, Irgatbaşı Cemo'nun çalışma temposunun artırılmasına yönelik çabaları ve Küçük Ağa'nın dolduruşa getirmesi sonucunda âdeta kendinden geçerek çalışmaktadır. Nihayetinde yoğun çalışma temposu sırasında bitap düşen Pehlivan Ali, hayatını kaybetmesine sebep olacak bir iş kazası geçirir. Ancak onu bu şekilde çalışmaya zorlayanlardan Küçük Ağa, Pehlivan Ali'yi arabasına alarak şehirdeki hastaneye götürmeye yanaşmaz. Bu duruma öfkelenen diğer işçilerle tartışma yaşar. İşçilerden birisi, Küçük Ağa'nın yaralı haldeki kazadedeyi arabasına alması durumunda arabasının pisleneceğinden korktuğunu ve bu nedenle yaralıyı arabasına almadığını düşünür (Kemal, 1980: 325-329).

Nihayetinde romanda şehre çalışmaya giden üç arkadaştan köyüne ve evine dönmeyi başaran yalnızca İflahsızın Yusuf'tur. Şehirde duvar ustası olarak çalışmış olan İflahsızın Yusuf, bu durumu büyük bir başarı olarak yorumlamakta ve sürekli şekilde övünmektedir. Ancak omuzlarında büyük bir yük taşımaktadır. Şehirden umduğunu bularak köye dönmesine rağmen kendisini Köse Hasan'ın ve Pehlivan Ali'nin ailelerine karşı sorumlu hissetmektedir.

Bu sorumluluk duygusundan yer yer sıyrılarak bu durumun onların kaderi olduğunu, onların da akıllarını çalıştırmaları gerektiğini kendisine telkin ederek içini rahatlatır (Kemal, 1980: 347-352).

Sonuç olarak 1954 yılında kitap olarak yayımlanan bu romanda sınıf bilincinin yokluğu üzerinden bir anlatı sunulmaktadır. Bu yapılırken Marksizmin öngördüğü şekilde sınıfsal antagonizmaların kaynağı olan üretim ilişkilerinin karakterler üzerindeki belirleyiciliğine vurgu yapılır. Örneğin patronluk, hemşehrilik gibi aidiyet bağı oluşturan bir unsuru tanımaz. Ancak işçileşme sürecindeki köylüler henüz işçi bilincine ulaşmadıkları için hemşehrilik bağına önemsemektedirler. Hülasaten Orhan Kemal, Türkiye’de köyden kente göçün başlamış olduğu yıllarda proletaryanın niteliğine dair çıkarımlarda bulunmakta olup özgün bir yorumla Türkiye’deki işçi sınıfının yeterince bilinç kazanmadığına dikkatleri çekmektedir. Berna Moran’ın (2001) da belirttiği üzere Orhan Kemal, Çukurova’da gözlemlediklerini doğrudan aktarmak yerine masalsi bir yapıya büründürmektedir (50). Ancak bu anlatım bir dünya görüşünden bağımsız değildir. Connolly’nin (2004) ikaz ettiği üzere siyasal bir söylemin ya da yorumun ontolojik olarak birtakım temellere gönderimde bulunmaması düşünülemez (1-9). Onun ‘onto-siyasal yorumlama’ olarak kavramlaştırdığı bu durum, insan olmanın getirdiği bir zorunluluktur. Nihayetinde Orhan Kemal’in yaptığı da onto-siyasal bir yorumlamadır. O, toplumsal gerçeklikleri ister istemez ideolojik bir anlam dünyasından bakarak kurgulamaktadır.

SONUÇ

Cumhuriyet Dönemi’nin erken yıllarında bir ulus inşası sürecini deneyimlemiş olan Türkiye’de ideolojik çevreler doğrudan köylü temasını ele almışlardır. Kadro çevresinden Yakup Kadri, Kemalist/Ulusalcı kesimin köylüye bakış açısını “Yaban” romanında açık etmiştir. En kaba şekliyle Kemalizm’in köylüyü aydınlatma misyonu bu romanda açıkça görülebilir. Kadro hareketinin ulusal ideolojiyi ne derece şekillendirdiği sorusu akılda tutulmakla birlikte “Yaban” romanı, Kemalist ideolojik saikleri açısından köylüleri aydınlatılması gereken insan topluluğu olarak konumlandırılmaktadır.

Öte yandan Orhan Kemal'in Marksizmin sömürü, yabancılaşma, lümpenleşme ve işçileşme gibi konularını romanında işlediğini görmekteyiz. Ayrıca neo-Marksistlerin belirttiği şekilde üst-yapının tamamıyla kurbanı olmayan, sömürülen işçi olmaktan bir ölçüde kurtularak usta olmayı başarabilmiş ve bu nedenle kendi kaderini bir ölçüde tayin edebilmiş insan özne figürü bir ölçüde İlahsızın Yusuf karakterinde somutlaştırılmaktadır. Bu haliyle roman, toplumcu gerçekçi olarak nitelenmenin yanı sıra Marksizm ile irtibatlandırılarak da değerlendirilebilir. Buradaki köylü sorunu da "Yaban" ile benzer şekilde köylünün bilinçsizliğine odaklanır.

Sonuç olarak her iki eserde de farklı siyasal ideolojilerle karakterize olan ve bu farklı ideolojilerin öngördükleri şekillerde köylüyü aydınlatma misyonunun gerekliliğine vurgu yapan anlatılar sunulmaktadır. Köylünün bilinçsizliği dolayısıyla aydınlatılması gerekliliği "Yaban" da ulusal duygu yoksunluğuyla irtibatlandırılmaktayken "Bereketli Topraklar Üzerinde" isimli eserde sınıf bilincinden yoksun olmakla ilişkilendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Althusser, L. (2000). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Anderson, B. (2017). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Berkes, N. (2019). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bilgin, O. (2017). "Bereketli Topraklar Üzerinde İşçi Sınıfının Oluşum Sorunları ve Orhan Kemal". 3. *Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*. Doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.17.05.686.
- Bora, T. (2017). *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Connolly, W. E. (2004). *The Ethos of Pluralization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Çıkla, S. (2007). "Türk Edebiyatında Kanon ve İnkılâp Kanonu". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. 4 (13-14): 25-46.

- Çiftçi, A. (2020). "Türkiye’de Çok Partili Siyasal Hayatın Yerleşmesinde ‘12 Temmuz Beyannamesi’nin Yeri". *İktisadi ve İdari Bilimler: Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler*. (2): 1-23.
- Demirci, F. (2006). "Kadro Hareketi ve Kadrocular". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (15): 35-54.
- Eagleton, T. (2009). *Eleştiri ve İdeoloji: Marksist Edebiyat Teorisi Üzerine Bir Çalışma*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset*. Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2020). *Siyaset*. Ankara: Felix Kitap.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1990). *Yaban*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpat, K. H. (1960). "Social Themes in Contemporary Turkish Literature: Part I". *Middle East Journal*. 14 (1): 29-44.
- Karpat, K. H. (2019a). "Çağdaş Türk Edebiyatı". *Osmanlı’dan Günümüze Edebiyat ve Toplum içinde*. 145-68. İstanbul: Timaş yayınları.
- Karpat, K. H. (2019b). "Türk Sosyal Edebiyatının Gelişimi". *Osmanlı’dan Günümüze Edebiyat ve Toplum içinde*. 169-204. İstanbul: Timaş yayınları.
- Kemal, O. (1980). *Bereketli Topraklar Üzerinde*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kili, S. (1980). "Kemalism in Contemporary Turkey". *International Political Science Review / Revue internationale de science politique*. 1 (3): 381-404.
- Lewis, B. (2018). *Modern Türkiye’nin Doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Lukács, G. (2003). *Roman Kuramı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Metinsoy, Murat. 2006. "Gündelik Yaşam’da Sınıf Mücadelesi ve Direniş: Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı Sonrası Sosyal Politika Alanındaki Gelişmelerde İşçi Sınıfı’nın Rolü". *İktisat, Si-*

yaset, Devlet Üzerine Yazılar: Prof. Dr. Kemâli Saybaşılı'ya Armağan içinde. Editörler: B. Ülman ve İ. Akça, 67-106. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Moran, B. (2001). *Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış 2: Sabahattin Ali'den Yusuf Atılgan'a.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Moran, B. (2002). *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Narlı, M. (2013). "Romanlar ve Taşralar: Türk Romanında Taşra Algıları Üzerine Bir Değerlendirme". *Bilig.* (64): 285-316.

Nas, A. (2008). "Kadro ve Kadrocular: Marksizmden Kemalizme". *Birikim.* Geliş tarihi 08 Eylül 2022 (<https://birikimdergisi.com/guncel/237/kadro-ve-kadrocular-marksizmden-kemalizme>).

Öğütçü, I. (2021). "'Bereketli Topraklar Üzerinde'nin yazı yolculuğu...Işık Öğütçü'nün yazısı...". *Cumhuriyet.* Geliş tarihi 05 Ekim 2022 (<https://www.cumhuriyet.com.tr/kitap/bereketli-topraklar-uzerindenin-yazi-yolculugu-isik-ogutcunun-yazisi-1884039>).

Özkazanç, A. (2020). "Devletin Örgütlenmesi". *Siyaset: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler içinde.* Editör: Y. Taşkın, 139-170. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sunar, L. (2004). "Kadro Dergisi/Hareketi ve Etkileri: Türk Devlet İdeolojisi ve Sol Kemalizmin Oluşumu Bağlamında Bir Analiz". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi.* (3): 511-526.

Ünser, H. İ. (2021). "Toplumcu Gerçekçi Türk Romanında Komünist Propaganda (1950-1960)". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları.* 13 (25): 117-142.

ETİK: Bu makale, yazarın başvuru aşamasındaki beyanına göre; araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

ETHIC: This article has been prepared in accordance with research and publication ethics, according to the author's statement at the application stage.

ÇIKAR ÇATIŞMASI VE FİNANSAL KATKI BEYANI: Yazarın başvuru aşamasındaki beyanına göre; çalışmanın tarafsızlığı ile ilgili bilinmesi gereken bir mali katkı veya diğer çıkar çatışma ihtimali (potansiyeli) ve ilişki alanı yoktur.

CONFLICT OF INTEREST AND FINANCIAL CONTRIBUTION DECLARATION: According to the author's statement at the application stage; There is no financial contribution or other conflict of interest possibility (potential) and relationship area that should be known about the objectivity of the study.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-commercial 4.0 International License.